

TOMBOR VIKTÓRIA

Gyakorlócégek elméleti modellje, kompetenciatereletei, mérési eszközei a külföldi és hazai szakirodalmak tükrében

„Mi szeretnék elérni, hogy a gyakorlócégekben megvalósuljon a projekt-pedagógia és a cselekvésorientált oktatás.

Ez csak akkor lehetséges, ha megfelelő kapcsolat van a tanulás, a pedagógia, továbbá pedig a tanuló tér között. Egyrésztől egy működő modellt kell felépíteni a vállalkozáshoz, másrésztől pedig elkötelezett tanárookra van szükség, akik rendelkeznek megfelelő pedagógiai ismeretekkel, és képesek felvenni egy új szerepet a cselekedve tanulás jegyében. (Berchtold/Stock 2005, 126 f.)”

Németország a szakképzés pedagógiájában mindig is élenjárónak számított, gondolok többek között itt a duális szakképzésre, pedagógiai modelljeire és természetesen a gyakorlócégekre is egyaránt. A gyakorlócégek hazája Németország, éppen ezért logikusnak tűnik, hogy bemutassam azokat több német szerző munkássága alapján. A német nyelvű szakirodalom meglehetősen sok forrással bővelkedik a szakképzés pedagógiájában. Jelen tanulmány célja, hogy külföldi, elsősorban német nyelvű, továbbá hazai szakirodalmak segítségével bemutassa a gyakorlócégek elméleti modelljét, fejlesztendő kompetenciáit és lehetséges mérési módszereit.

A gyakorlócégeket több aspektusból lehet, kell vizsgálni. Dolgozatomban, most ezeket az aspektusokat, majd, a használati dimenzióit mutatom be. A taniroda – definíciója szerint – egy olyan, diákok által működtetett, kitalált diákvállalkozás, gyakorlócég, amelyhez szervesen hozzátartozik egy jól felszerelt irodahelység. A gyakorlócég segítségével történő oktatás és tanulás a pedagógiai rendszerek szerint mind a külföldi, mind pedig a hazai szakirodalom alapján a szakképzés pedagógiájához, ezen belül is a projektpedagógia módszertanához tartozik.

A taniroda, ahogy a külföldi szakirodalomban is szerepel „Übungsfirma”, azért is érdekes és pedagógia kihívásokkal tarkított terület, mert több dimenzióból áll. Ezek a dimenziók a következők.

Az első dimenzió a külföldi szakirodalom által emlegetett ún. „Lernort”, azaz tanulási terület, a második dimenzió a pedagógiai módszere az ún. „Handlungorientierung”, avagy cselekedve tanulás. A harmadik dimenziója pedig az életszerű vállalkozással kapcsolatos folyamatok. Ahhoz, hogy megértsük

a gyakorlócégek működését és dimenzióit ismernünk kell a vele kapcsolatos fogalmakat.

A következőkben a külföldi szakirodalom, szekunder kutatás és forrásfeltárás alapján a gyakorlócégek tanulási terét mutatom be egy a németországi Bayer tartomány gyakorlócég-központ segítségével. Az ott működő gyakorlócégeket a forrás így jellemzi:

Bayer tartomány gyakorlócég-központ

„A gyakorlócég egy kitalált vállalkozás, ami a valós üzleti életet lépéseit követi végig. A tanulók olyan cégben dolgoznak, mintha az valóságos lenne. Az iskolai oktatás része a rendszer felépítése és annak beüzemelése. A tanári szerephez hozzátartozik, hogy támasza, mentora legyen a tanulóknak, továbbá, hogy a tanulók munkáját meghatározza, irányítsa.

A gyakorlócégek kereskednek más gyakorlócégekkel és ilyen módon szimulálnak egy kereskedelmet. Az ÜBW hálózat, azaz a bajor gyakorlóiskola hálózat magába foglalja a belső németországi Bayern, Thüringen és Sachsen tartományi gyakorlócégeket, továbbá a nemzetközi osztrák, vagy olasz kereskedelmi partnereket is. Minden áru és szolgáltatás, ami a szimulált piacon kereskedésre kerül, természetesen csak kitalált. Mindenesetre a döntések és a cselekvés ugyanolyan, mint a valós üzleti életben. Különböző intézmények intézik és ellenőrzik az gyakorlócégek kereskedelmi munkáját. Minden olyan, mint a valós életben: Cégnyilvántartás regisztrációval, bankok és természetesen jelen van/ vannak a piaci versenytársak is.

A gyakorlócégek kommunikációját levelek, fax, e-mail, Internet-kapcsolat segíti. Például lehet online vásárlást és online-banki ügyintézését is folytatni. A gyakorlócégek ugyanúgy használnak kommunikációs központot, mint ahogy az egy valós cégnél is létezik.

A tanulók az egyes szakmai foglalkozásokon megtanult képességeket és készségeket a gyakorlócégekben konstruktív módon tudják alkalmazni. A tanulóknak megvan a maguk hatásköre: beszerzés, értékesítés, számlázás, személyi nyilvántartás, reklám és projekttervek készítése. Továbbá foglalkoznak megrendelésekkel, megbízásokkal, teljesítési zavarokkal, hiánypótlással, kifizetéssel, járulékok fizetésével és piackutatással is. A tanulást a diákok csapatmunkában végzik, ebben önállóságot, találékonyságot és az információ megszerzésének módját tudják megtanulni. A gyakorlócégek nem zárt rendszerben működnek. Minden egyes alkalmazott egy visszajelzés a vevőkről, vagy a versenytársakról. A gyakorlócégben történő munka a tanulók számára egy lehetőség, hogy a valós képességeiket kibontakoztassák, és azt később kamatoztatni tudják a munka világában.”¹

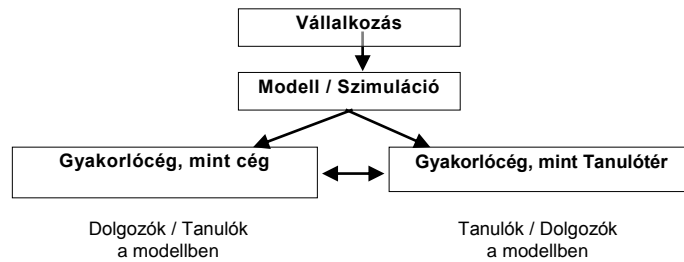
---

¹ Übungsfirmenzentrale der bayerischen Wirtschaftsschulen. http://www.uebungsfirmen.de/Die_Ubungsfirma/die_ubungsfirma.html (2012. február 1.)

Gyakorlócégek elméleti alapmodellje

A következőkben bemutatom a gyakorlócégek alapstruktúráját.

Az első ábra a gyakorlócégekben zajló munka alapkonceptióját mutatja be. Az ábrán jól látható, hogy a gyakorlócégek kétféle megközelítésben vannak jelen. Az első megközelítésben az ábra szerint a gyakorló cég, mint vállalkozás van jelen. A második megközelítésben az ábra szerint a gyakorló cég, mint tanulási tér jelenik meg. Ezt a két fajta megközelítést Michaela Stock és Elisabeth Riebenbauer (Karl-Franzes-Universität Graz) a gyakorlócégek kétdimenziós modelljének nevezni. A gyakorló cég alapműködése szerint a cselekedve tanulás paradigmájából (az ábrán látható Cselekedve tanulás) építkezik, melyet a Peterszon után a 1. ábra mutat be.

1. ábra: Gyakorlócégek munkájának alapkonceptiója²

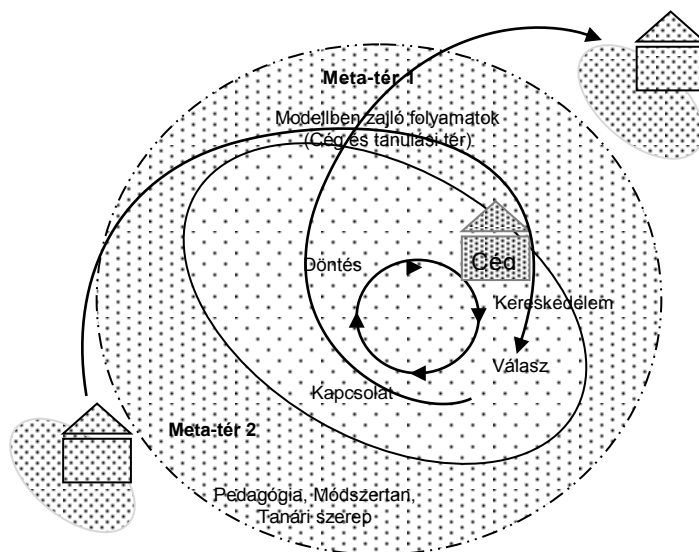
2. ábra: Cselekedve tanulás modellje (Peterszen 2001)

A 2. ábra azt mutatja, hogy a cselekedve tanulás milyen kompetenciaterületekből áll. Az ábrán jól látható, hogy a cselekedve tanulás áll a fókuszban, mondhatni, több kompetenciaterület integrációját jelenti, melyek a Peterszen szerint a következők: szakmai, szociális, módszer és személyes kompetenciák.

²Michaela Stock & Elisabeth Riebenbauer: Kompetenzorientiertes Lehren und Lernen in der Übungsfirma am Beispiel des betrieblichen Rechnungswesens. 2.f. IN.: Beruf- und Wirtschaftspädagogik in Österreich. Order: Wer „macht“ die berufliche Bildung in AT http://www.bwpat.de/ATspezial/stock_riebenbauer_atspezial.shtml (2012. február 1.)

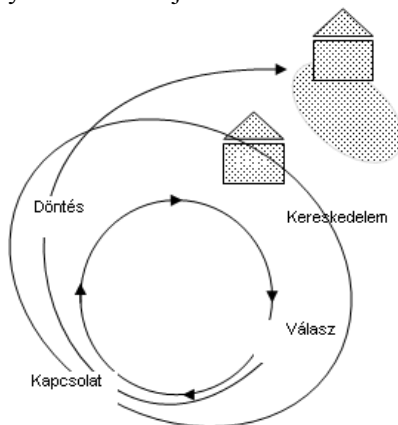
A gyakorlócégek többdimenziós modellje

A továbbiakban bemutatom a gyakorlócégek többdimenziós modelljét. Az 3. ábrán a gyakorlócégek a tanulás és a munka kapcsolatát láthatjuk Berchtold/Stock szerint meta-térben. Vizsgáljuk meg a modell szereplőit most részleteiben.

3. ábra: Tanulás, munka és a gyakorlócégek többdimenziós modellje

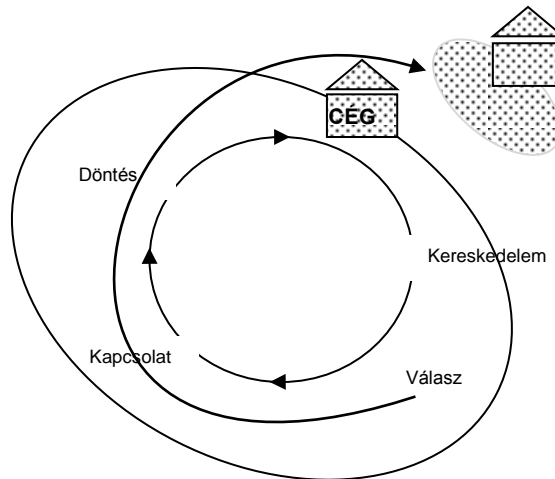
A 4. ábrán a gyakorlócéget, mint vállalkozást figyelhetjük meg. A modell szereplői között a vállalat, a kereskedelem, az inger, válasz, a kapcsolat és a döntés jelenik meg. Az ábra tulajdonképpen egy gyakorlócéghez beérkező információ kereskedelmi folyamatát mutatja be.

4. ábra: Gyakorló cég, mint vállalkozás³

³ Stock & Riebenbauer.

Ebben a modellben két gyakorló cég van jelen. Ha X gyakorló cég egy kereskedelmi ügylet folyamán választ ad, akkor az Y gyakorló cég erre kapcsolatba lép X gyakorló céggel, meghozza saját belső döntéseit, majd kereskedést folytat. Tehát az 4. ábra két gyakorló cég közötti kereskedelmi kapcsolat mechanizmusát írja le.

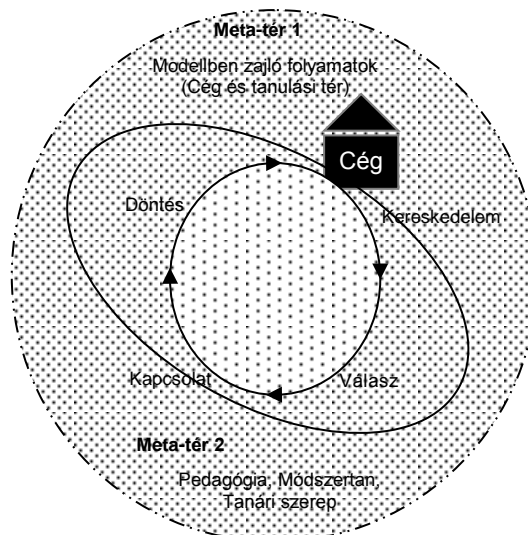
5. ábra: Tanulótér, mint vállalkozás és tanulási tér⁴

A következő 5. számú ábra már a gyakorló céget egy fizikai térben is elhelyezi. A fizikai tanulótér az úgynevezett taniroda. A taniroda jelen esetben egy olyan teret jelent, ahol fizikálisan megtörténik a tanulás. Az oktatási módszer sajátja, hogy jelen esetben nem egy osztályteremről beszélünk, hanem egy korszerű irodatechnikai eszközökkel felszerelt tanulótérrel, irodát jelent.

A 6. ábra a gyakorló cégek egy meta-térben is értelmezi. Lévé, hogy a gyakorló cégek nem zárt struktúrák ezért a kereskedelem sem zárt térben történik, úgy ahogy az a valóságos gazdaságban is jelen van. A gyakorló cégek ezen értelmezésére azért van szükség, mert az információ áramlás és a kommunikáció módja a történelmi korok szerint változik.

A mai XXI. században a kommunikáció már nem csak a valós térben és időben zajlik, hanem már a technika segítségével megjelenik a virtuális valóság is. A folyamatosan fejlődő infokommunikációs eszközök lehetővé teszik, hogy a gyakorló cégek közötti kapcsolattartás nem csak térben, hanem időben is eltérjenek egymástól.

⁴ U.o.

6. ábra: Gyakorlócégekben zajló munka meta-perspektívikus térben

Gyakorlócégek a kompetenciák tükrében

A fentiek során Berchtold munkássága nyomán láthattuk, a gyakorlócégek elméleti többdimenziós modelljét. A következőkben pedig Peterszon és a Németországban 2011 végén kiadott ÜFA 2020 Handbuch segítségével kiadott irányelvek, továbbá a European Commission 2005 tanulmány segítségével bemutatom a gyakorlócégek fejleszthető kompetenciaterületeit és azok mérési eszközeit.

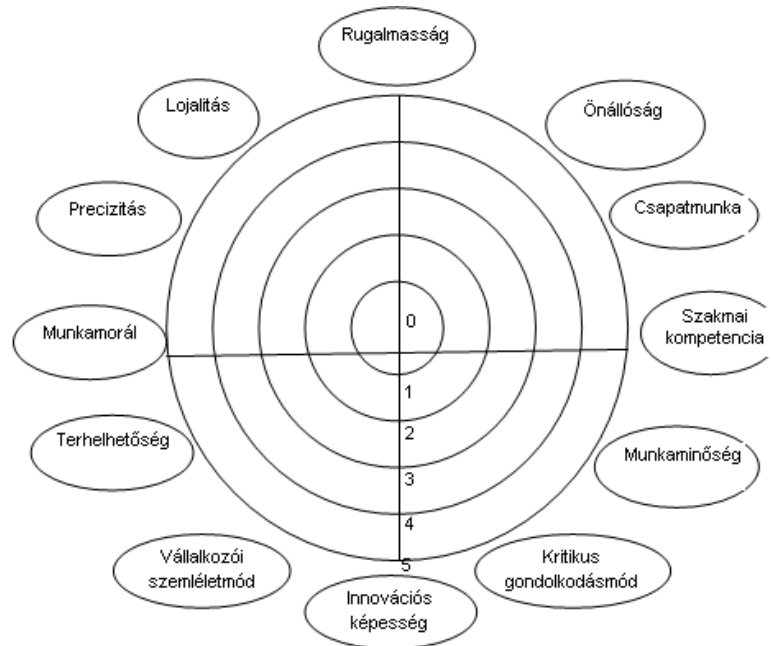
Berchtold elméleti modellje szerint a gyakorlócégek fókuszában a cselekedve tanulás áll. Peterszon szerint a cselekedve tanulás pedig a szakmai, szociális, személyes és módszer kompetenciák metszete, integrációja. Németországban 2011 végén született egy tanulmány, amely a gyakorlócégek jelenével és várható stratégiai kérdéseivel foglalkozik. Ebben a tanulmányban meghatározásra kerültek azok a kompetenciák, amelyek minden bizonnyal fejleszthetőek a gyakorlócéges oktatási módszerrel. A fejleszthető kompetenciákat a 7. ábra mutatja be.

Az ábra segítségével láthatjuk, hogy többek közt a lojalitás, rugalmasság, önállóság, önjáróság, kritikai képesség, munkamódszer, szakmai kompetencia, innovációs képesség, kezdeményezőkészség, vállalkozói gondolkodásmód, csapatmunka kompetenciák fejleszthetőek a gyakorlócéges oktatással.

Jó hír, hogy nemcsak a külföldi szakirodalom foglalkozik a gyakorlócégek teljesítmény, illetve hatékonyságának tanulmányozásával, azonban rossz hír, hogy ennek száma szinte elenyészőnek mondható. A hazai szakirodalomban Bezzeg Éva – Bodnár Éva – Csillik Olga foglalkozott a gyakorlócégek hatékonyságvizsgálatával. Ebben a tanulmányban a következő megállapításokra jutottak.

„Az általunk végzett statisztikai eljárások azt mutatják, hogy a gyakorlócéget használó diákok az általunk vizsgált négy képesség tekintetében átlagosan jobbak, mint a más módszerrel tanulók. Különösen igaz ez a matematikai logikai képesség és a problémamegoldó képesség esetében. Ehhez kapcsolódóan jegyez-

zük meg azt, hogy a gyakorlócéget használó tanulók tanulmányi átlageredménye is szignifikánsan jobb, mint a más módszerrel tanulóké.

7. ábra: A gyakorlócégek által fejleszthető kompetenciák⁵

A tanulót érintő vizsgálatok egésze azt sugallja, hogy nem tudunk pontosan meghatározni egy szűk tanulói csoportot, amely esetében a tevékenységorientált oktatási forma hatékonyabbnak vagy használhatatlannak bizonyult volna. A tanuló személyiségét, szociokulturális háttérét vizsgálva bátran kijelenthetjük mindezt.⁶

A vizsgálatból az derült ki, hogy a gyakorlócéget vezető tanárok jobb problémamegoldó képességgel rendelkeznek, mint a más módszerrel oktató tanárok.

Ugyanakkor a gyakorlócéget vezető tanárok konfliktus megoldási stílusuk versengőbb, kompromisszumkeresőbb, mint a más módszerrel tanító tanároké. A problémamegoldásban és alkalmazkodásban viszont a más módszerrel tanító tanárok bizonyultak jobbnak. Szintén jellemző rájuk, hogy az elkerülő konfliktusmegoldó stratégiát is gyakrabban alkalmazzák, mint a gyakorlócéget vezető. A tanárok kommunikációs stílusát vizsgálva kiderült, hogy a gyakorlócéget vezető kommunikációs stílusának jellemző jegyei: barátságos, benyomáskeltő, veszekedő, eleven, drámai, nyílt és uralkodó. A személyiség teszt eredményei azt mutatják, hogy a mintában több tanár esetében voltak olyan személyiségje-

⁵ Handbuch ÜFA 2020, http://www.act.at/upload/2455_Handbuch_%C3%BCfa2020_Stand%2010.2011.pdf . 25. f. (2012. február 2.)

⁶ U.o.: 109.o

gyek, amelyek – megítélésünk szerint – nem egyeztethetők össze a tanári pályával, mint például egocentrikus, agresszív, közönyös, megbízhatatlan, kényszeres és pszichopátiás jegyek.

A személyes interjúk alapján készült elemzés azt mutatta, hogy a gyakorlócéget vezető tanárok abban biztosan mások, mint a más módszerrel dolgozó kollégáik, hogy sokkal lelkesebbek, büszkéek a munkájukra, egyfajta presztízsként ítélik meg ezt a munkát, függetlenül attól, hogy esetleg nem önként kerültek a cég élére. Azt is éreztük az interjúk felvételekor, hogy a tanáraink nagyon szeretik ezt a módszert.⁷

A tanár diákra gyakorolt hatását vizsgálva az alábbi esetekben kaptunk szignifikáns kapcsolatot. Ezek egyike a tanár problémamegoldó képessége és a diák problémamegoldó képessége közötti kapcsolat. A másik esetben azt találtuk, hogy minél inkább elkerülő és problémamegoldó a tanár, és minél kevésbé kompromisszumkereső, annál inkább versengő, kompromisszumkereső, elkerülő, alkalmazkodó és problémamegoldó a tanítványa. Míg, ha a tanár versengő vagy alkalmazkodó, az nem hat a tanuló konfliktus megoldási stílusára. A vizsgált mintában a tanár kommunikációs stílusa nem mutat szignifikáns kapcsolatot a tanuló kommunikációs stílusával.⁸

A következőkben a Szirmai Péter – Csapó Krisztián: Gyakorlati vállalkozás-oktatás. Diákvállalkozások támogatása a Budapesti Corvinus Egyetemen tanulmány segítségével mutatom be, hogy milyen kompetenciákat tud fejleszteni a gyakorlócég.

„A középfokú oktatásban működő legjobb gyakorlatokat összefoglaló európai uniós tanulmány szerint az alábbi képességeket és ismereteket kellene oktatni a középiskolákban a vállalkozásoktatás keretében (European Commission 2005).

Egyéni készségek/tulajdonságok
Kommunikációs ismeretek
Kezdeményezőkézség
Kiszámítható kockázatvállalás
Üzleti ismeretek, szakértelem
Pénzügyi műveltség
Üzletiterv-készítési ismeretek
Értékesítési technikák ismerete

Csapatmunka
Önbizalom növelése
Problémamegoldás
Vezetői képességek
Alapvető gazdasági ismeretek
Piackutatási ismeretek
Finanszírozás-szerzési ismeretek
Tárgyalási ismeretek”⁹

---

⁷ U.o.: 110.o

⁸ U.o.: 111. o.

⁹ Szirmai Péter – Csapó Krisztián: Gyakorlati vállalkozásoktatás. Diákvállalkozások támogatása a Budapesti Corvinus Egyetemen. In.: Új Pedagógiai Szemle, <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00102/2006-04-1k-Tobbek-Gyarkorlati.html> (2012. február 2.)

Gyakorlócégek és azok lehetséges mérési módja

Az alábbiakban a Vállalkozói ismeretek a szakképzésben nemzetközi szakértői csoport zárójelentése alapján mutatom be, a gyakorlócéges oktatási módszerrel fejleszhető kompetenciák lehetséges mérési módszereit.

„A programok és tevékenységek minőségének értékelése során belső eljárásokat és önértékeléseket, valamint külső és független ellenőrzést is alkalmazni kell, és mérni kell a következőket:

- Általános vállalkozói képességek: kreativitás, innovatív elképzelések felvetésének képessége, kíváncsiság, csapatmunkában való részvétel képessége, önbizalom, vezetői képesség, proaktív megközelítés, kockázatvállalás, problémamegoldó készség, felelősség stb.
- Egyedi vállalkozói kompetenciák: egy új vállalkozás létrehozásához és működtetéshez szükséges tudás és készségek; egy jó üzleti terv elkészítésének képessége; lehetőségek felmérésének képessége; gyártási módszerek ismerete, pénzügyi tudás stb.
- Hozzáállás: hány diák tekinti az önálló vállalkozást karrierlehetőségnek?

Ezeket a képességeket, kompetenciákat és hozzáállásokat lehetőleg a diákoknak a programban való részvétele előtt és után is mérni kell. Ezt a következő eszközökkel lehet elvégezni:

- önértékelés;
- interjúk;
- csoportértékelés és fókuszcsoportok;
- értékelő kérdőívek;
- tesztek és szimulációs játékok stb.”¹⁰

Összefoglalás

Összefoglalva tehát a fentiek alapján láthatjuk, hogy a gyakorlócéges oktatási módszer elméleti alapja a cselekedve tanulás, amely több szerző szerint nem más, mint kompetenciaterelek metszete. A fenti tanulmányokból jól látszik, hogy a gyakorlócéges oktatást elsősorban a közgazdasági, ügyviteli jellegű szakképzésben alkalmazzák a vállalkozói kulcskompetencia fejlesztése céljából. A cselekedve tanulás mérési problematikájára pedig a European Commission 2005. talál megoldást.

---

¹⁰Vállalkozói ismeretek a szakképzésben. A szakértői csoport zárójelentés. Európai Bizottság, Vállalkozás és Ipar. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/smes/vocational/entr_voca_hu.pdf, 29. o. (2012. február 2.)